

autem pascha Iudæorum. & hoc est tertium pascha à prædicatione saluatoris, de quo meminit Ioannes. Primum enim capite secundo tangit, secundum capite sexto, tertium & ultimum, hic: quia in sequentibus de eodem loquitur. Et ascenderunt multi Hierosolymam de regione ante pascha, ut sanctificarent seipso. De quibus hic loquitur euangelista, ascenderant citra sextum diem ante pascha. nam sexto illo die dominus uenit Bethaniam: & postero die, id est primo die hebdomadis Hebræorum, Hierosolymam intrasse creditur. Et qui tunc ascenderant, ea intentione ascenderant, ut sanctificarent se, id est purificarent, præpararent que ad immolandum & manducandum pascha. O quam igitur Christiani suæ purificationi inuigilare deberent, castis operibus & diuinæ opis imploratione, quando non umbram ueri agni, sed ueritatem percepturi sunt: cum illi percepturi umbram, se multis ante diebus, ut uisum est, suis purificationibus præpararent. Illis ergo diebus, affluente iam turba, quæ futuram præueniebat celebritatem, sacerdotes & pharisæi quærebant IESVM, & inuestigabant si uenisset: non boni quidem quod illi uellent gratia, sed ut ipsum apprehenderent, & apprehensum internecioni darent. Et stantes in templo dicebant inter se: Quid uidetur uobis, quod non uenit ad diem festum? Quod indicio est, dominum in alijs similibus celebritatibus solitum fuisse, aduentate turba & primis purificationibus, præuenire: quod tunc non fecerat. Nam mandatum dederant pontifices & pharisæi, ut si quis cognouisset ubi esset, indicaret protinus, ut continuo eum apprehenderent. At qui nemo ubinam esset indicare poterat. Nondum enim uenerat. Et causam nequaquam ipsi intelligere poterant: quia ipsimet erant causa, qui in mortem eius cõspirauerant. Erat tamen uenturus: & etiam, sed non pro uoluntate eorum (ut cõspirauerant) sed pro sua solum, capiendus: & sic quidem capiendus, ut ipsemet pascha, & uerum quidem pascha immolaretur. Verum quod nondum uenerat, ipsimet (ut iam dictum est) causa erant. Quod si oculos habuissent, intellexissent id eum latere non potuisse, & ad eum mutato perfidiæ cõsilio confugissent, uentiam petentes, & filium dei, qui nihil nesciebat, agnoscentes suum regem, suumque Messiam, quæ odebant gratis, & in quem peccare uolebant. Et ipse misericordia sua usus, omne peccatum eis relaxasset: quoniam multus est ad ignoscendum: per quem solum, accessum habemus ad patrem misericordiarum. Cum quo ipse, & spiritus ueritatis, eodem coll debent maiestatis honore: quia sunt unus deus. Cui sit omnis honor, decus & imperium, in omnia & super omnia secula seculorum. Amen.

CAPVT DVODECIMVM.

94

IESVS ergo ante sex dies paschæ uenit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quæ suscitauit IESVS. Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus uero unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici preciosi, & unxit pedes IESV, & ex- 5
terisit pedes eius capillis suis, & domus impleta est ex odore unguenti. Dixit ergo unus ex discipulis eius Iudas Scariotis, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non ueniit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem hoc: non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & oculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Dixit ergo IESVS: Sinite illam, ut in diem 10
sepulturæ meæ seruet illud. Pauperes enim semper habebitis uobiscum, me autem non semper habebitis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic est: & uenerunt non propter IESVM tantum, sed ut Lazarum uiderent, quæ suscitauit à

tauit à mortuis. Cogitauerunt autem principes sacerdotū, ut & Lazarū in-
 15 terficerēt: quia multi propter illū abibāt ex Iudæis, & credebāt in IESVM.
 ¶ In crastinum aut, turba multa quæ uenerat ad diē festū, cū audissent, quia 95
 uenit IESVS Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerūt
 obuiā ei, & clamabāt: Osāna, Benedictus qui uenit in nomine domini, rex
 Israël. Et inuēnit IESVS asellum, & sedit super eum: sicut scriptū est: No-
 20 li timere filia Sion, ecce rex tuus uenit sedens super pullum asinæ. Hæc non
 cognouerūt discipuli eius primū, sed quando glorificatus est IESVS, tunc
 recordati sunt, quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei. Testimoni-
 um ergo perhibebat turba, quæ erat cū eo quādo Lazarū uocauit de monu-
 25 mento, & suscitauit eum à mortuis. Propter ea & obuiā uēnit ei turba: quia
 audierunt eum fecisse hoc signū. Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos: Vi-
 detis quia nihil proficimus? Ecce mundus totus post eum abiit. ¶ Erāt au- 96
 tem quidam gentiles ex his qui ascenderant, ut adorarent in die festo. Hi er-
 go accesserunt ad Philippū, qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eū,
 dicentes: Domine, uolumus IESVM uidere. Venit Philippus, & dicit An-
 30 dreæ. Andreas rursus & Philippus dixerunt IESV. IESVS autem respon-
 dit eis, dicens: Vēnit hora, ut clarificetur filius hominis. Amen amen dico
 uobis, nisi granum frumēti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum
 manet: si autem mortuum fuerit, multū fructū affert. ¶ Qui amat animā su- 97
 am, perdet eam. Et qui odit animā suam in hoc mundo, in uitam æternā cu-
 stodit eā. Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & mini-
 35 ster meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus.
 ¶ Nūc anima mea turbata ē. Et quid dicā? Pater, saluifica me ex hac hora. 98
 Sed propterea ueni in horā hāc. Pater, clarifica nomē tuū. Vēnit ergo uox
 de cælo dicens: Et clarificaui, & iterū clarificabo. Turba ergo quæ stabat &
 40 audierat, dicebat tonitruū esse factū. Alii autē dicebant: Angelus ei locutus
 est. Respōdit IESVS, & dixit: Non propter me hæc uox uēnit, sed propter
 uos. Nunc iudicium est mundi. Nūc princeps huius mundi eiicietur foras.
 Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Hoc autem di-
 cebat, significās qua morte esset moriturus. Respōdit ei turba: Nos audiui-
 45 mus ex lege, quia CHRISTVS manet in æternum: & quomodo tu dicis,
 Oportet exaltari filium hominis? Et quis est iste filius hominis? Dixit ergo
 eis IESVS: Adhuc modicū lumē in uobis ē. Ambulate dū lucē habetis, ut
 non uos tenebræ cōprehendant. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò ua-
 dat. Dum lucē habetis, credite in lucē, ut filii lucis sitis. Hæc locutus est IE-
 50 SVS, & abiit, & abscondit se ab eis. ¶ Cū aut tāta signa fecisset corā eis, nō 99
 credebāt in eū, ut sermo Esaiæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credi-
 dit auditui nostro, & brachium domini cui reuelatū est? Propterea non po-
 terant credere: quia iterum dixit Esaias: Excæcauit oculos eorum, & indu-
 rauit cor eorū: ut non uideāt oculis, & nō intelligant corde, & cōuertantur,

& sanē eos. Hæc dixit Esaias, quando uidit gloriam eius, & locutus est de 55
 100 eo. ¶ Verūtamen & ex principibus multi crediderūt in eū, sed propter pha-
 risæos nō confitebantur, ut de synagoga nō eicerentur. dilexerūt enim glo-
 riā hominum magis, quā gloriā dei. IESVS autē clamauit, & dixit: Qui
 credit in me, non credit in me, sed in eū qui misit me. Et qui uidet me, uidet
 eū, qui misit me. Ego lux in mundum ueni, ut oīs qui credit in me, in tene- 60
 bris nō maneat. Et si quis audierit uerba mea, & nō custodierit, ego non iu-
 dico eum: nō enim ueni ut iudicem mundū, sed ut saluificem mundū. Qui
 spernit me, & non accipit uerba mea, habet qui iudicet eū. Sermo quē locu-
 tus sum, ille iudicabit eū in nouissimo die. Quia ego ex meipso nō sum lo-
 cutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mādatum dedit, quid dicā, & quid 65
 loquar. Et scio, quia mandatū eius uita æterna est. Quæ ergo ego loquor,
 sicut dixit mihi pater, sic loquor.

ANNOTATIONES BREUES XXXIIII. CIRCA LITERAM CAP. XII.

2	fuscitauit * εκ νεκρῶν à mortuis	13	præfens, & infra.	36	pater – meus.
2	Fecerūt autem ἐποίησαν οὖν Fecerunt igitur	14	sed ut * C & Cogitauerunt ἐβουλεύσαντο	38	de cœlo – dicens.
5	pistici πιστικῆς pisticæ	16	Consultauerunt In crastinum – autē τῆ ἑπαύριον	40	Alij – autem
7	Iudas * σίμωνος	20	Postero die Hæc * δε autem	42	est mūdi * τούτου hu-
7	Scariotis, (nis δ' Ἰσκαριώτης Iscariotes	26	proficimus? ωφελῆτε secundæ perso.	43	omnia (ius
9	pertinebat ad eum, ἐμελερ' αὐτῷ cura esset illi	26	mundus – totus		omnes
9	loculos τὸ γλωσσόκομον marsupium	27	gentiles ἔθνη	46	masculinum.
10	Sinite ἄφετε singulare.	30	Hellenes, Græci dixerunt λέγουσι	47	filium hominis? – Et
10	illam – ut	31	præfens. clarificetur δοξασθῆ glorificetur	47	modicū * χρόνον τῆς,
11	seruet τετήρηκεν seruauit præteritum.	34	& infra. custodit φυλάξει	47	modico tempore
11	habebitis ἔχετε	36	futurum. meus erit * κ) Et	47	in uobis μεθ' ὑμῶν
				50	uobiscum ἐκρούει
				50	abscondit se passium.
				50	tanta τὸσαῦτα
					tot, tam multa * αὐτοῦ sua
				51	Esaiæ * τοῦ προφήτου
				61	prophetae custodierit, πιστεύσῃ crediderit

Rost illam inquisitionem, an dominus uenisset, à scribis & pharisæis factam, subdit Ioannes quomodo dominus uenerit Hierosolymam, dicens. **I**ESVS ergo ante sex dies paschæ uenit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit IESVS. Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus uero unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardî pisticæ preciosi, & unxit pedes IESV, & exterisit pedes eius capillis suis, & domus impleta est ex odore unguenti. Dixit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentū nō uenijt trecentis denarijs, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum: sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Dixit ergo IESVS: Sinite illam, in diem sepulturæ meæ seruauit illud. Pauperes enim semper habebitis uobiscum, me autem non semper habebitis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic est, & uenerunt non propter IESVM tantum, sed ut Lazarum uiderent quem suscitauit à mortuis. Cogitauerunt autem principes sacerdotū ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in IESVM. **D**ies aduentus domini in Bethaniam, intelligitur sabbatum fuisse, à quo ad pascha usque, sex dies erant. Et postera die, quæ erat prima hebdomadis Iudæorum, uenisse mane Bethphage ad montem Oliuarum, & illinc adducta asina & pullo eius, Hierosolymam uenisse. Venit ergo dominus ante sex dies paschæ Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit IESVS. At de morte Lazari & suscitatione eius, abunde in præcedenti capite uisum est. Subditur: Fecerunt autem cœnam ibi. At non illo die. Nam neque licuisset eis illam sabbato parare, neque pedes ungere & tergere. Sed quo tēpore hæc cœna ibi facta ei fuerit, Matthæus atque Marcus aperiunt, biduo uidelicet ante pascha. Anticipat ergo hic Ioānes narrationem cœnæ, occasione ex Lazaro accepta, quem statim à principio, ratione loci ubi ille & mortuus fuerat & reuixerat, nominauerat. Prosequitur itaque cœnam illam domini, cum amicis suis & charis hospitibus nouissimam, ratione loci præacti & Lazari (ut dictum est) resuscitati, qui & unus erat ex discumbentibus. Porro hanc cœnam describit Matthæus capite uigesimo sexto, numero 240. & Marcus capite quarto decimo, numero 79. Sed non expresserunt, quod in ea cœna Lazarus discubebat, quod Martha ministrabat, quod Maria Marthæ soror ea mulier erat, quæ non solum supra caput, ut illi dixerunt, unguentum preciosum effudit: sed etiam supra pedes, quos unguento delibutos, capillis suis exterisit: quod unguentum illud erat è nardo pistica, id est admodum fideli, probata, et electa: quod Iudas Iscariotes erat ille qui murmurabat, & qui preciosi unguenti effusionē indigne ferebat: quod idem loculos, id est marsupium, & fortè etiā proprium habebat, in quo nonnihil ex ijs, quæ mittebantur, furto recondebat. Nam ea quæ mittebantur, ipse portabat, unde sibi quippiam diripiebat, quo suum suffarciret marsupium. Neque certè dolebat, quod precium non esset datum pauperibus (siquidem avaris nulla pauperum cura est) sed quia fur erat: hæc, illa causa doloris. Quæ omnia, quia illi omiserant, Ioānes cœnā illam de integro resumpsit describendam: & reliqua quæ ultra ea, quæ modo dicta sunt, adiecit, ijs quæ Matthæus & Marcus dixerant, assonant. Matthæus dixit de unguento Iudæ dixisse, Potuit uenundari multo: Ioannes, Trecentis denarijs: Marcus etiam, Plusquē trecentis denarijs: unde intelligi potest, ualorem unguenti atque preciositatem, multū peccus avari ac miseri Iudæ torsisse. Porro quod legi in codicibus nostris passim solet: Sinite illā ut in diem sepulturæ meæ seruet illud. Græce singulariter dicitur, & φησὶ τῷ κυρίῳ, Sine illam: ubi ad unum sermo domini dirigitur. At hic merito singulariter:

quia hic unus, nō nomine plurium, sed unius expressus est ludas: in alijs autem, unus multitudīne designabatur: quare & ad multos dirigi sermo uidebatur, etsi ad unicum dirigebatur: perinde ac si uno delinquēte seruo, quispiā dominus dicat omnibus seruis suis, Facitis quæ nō debetis: ut omnes ad benefaciendum excitet, pariter & notet malefactorem. Ergo dominus apud Matthæū & Marcū, excitat discipulos, simul & notat malefactorē: apud Ioannem uero, solum exprimitur malefactoris reprehensio, cum dixit: Sine illā, id est, Dimitte illā, noli illi indignari ac molestus esse. nam ex Marco, ludas intelligitur malo, & obirato animo fremuisse in eam. Sed & id, Vt in diē sepulturæ meæ seruet illud: Græce aliter habet, *εις την ημεραν του ενταφιασμου μου τετηρησεν αυτο*, In diem sepulturæ meæ seruauit illud. Et respondet ei, quod Matthæus habet, Ad sepeliendum me fecit: & quod Marcus, Præuenit ungere caput meum in sepulturā: ubi per præteritum loquuntur. Ac dominus quidem omnia sciēs, & ad quid unguētum illud tam electum, tam fidele, tam preciosum seruauerat (seruauerat enim ad sepulturā ipsius) quia tūc nō potuisset ipsi exhibere, uoluit quod sibi præueniendo exhiberet. Et cum faciebat mētionem de sepultura sua, & hic & apud alios euangelistas, indicabat diem sepulturæ suæ instare, & admodū uicinum esse. Vnde satis intelligi potest, cœna illa non facta ante insignem illum in Hierusalē ingressum. Et quis etiā putet, ludā ante ingressum illum domini in Hierusalem, adijisse sacerdotes, & de uendendo iusto præ incitatione diaboli, & indignatione unguenti fusi, cum ipsis pactum inijisse? Sed & hanc intelligentiam: Sine illam ut in diem sepulturæ meæ seruet illud, quæ futurum respicere uidetur, non conuenire satis constat. nam quomodo seruaret Maria in diē sepulturæ, quod effusum erat, & profus expassum: & ad eō quidem, ut ludas dixerit, Vt quid perditio hæc? Quanquam perditio non erat, sed bonū opus, quod uoluit dominus in toto orbe annunciari in memoriā effundētis, id est Mariæ sororis Marthæ, ut laus eius à deo esse intelligeretur, quæ & propter deum ab homine fuerat uilipensa. Sic omnium qui ab hominibus propter piā in deum officia patiūtur, laus à deo est. Sed non idcirco statim eos colere oportet, et tanquā deos adorare: sed deum ipsum solū, qui laus est, & gloria omnīū sanctorū. Adde etiā quod id, Vt in diem sepulturæ meæ seruet illud: de futuro falsum fuisset, cū ipsa non unxerit eum in die sepulturæ. Aequius ergo est, ut iuxta ueritatem Græcanicam hic locus in codicibus Latinis restituatur, & legamus, seruauit: non, ut seruet. Et cur dominus dixerit, Sine illam: continuō rationem subnectit, dicens: Pauperes enim semper habebitis uobiscum, me autem non semper habebitis. Nam pauperibus erogare, etsi bonum sit: CHRISTVM tamen, & officium in eum, postponere, non est bonum, nam qui sic facient, pauperes semper secum habebunt: at CHRISTVM nō semper habebunt, qui autem CHRISTVM non habent, nihil habent, & summē pauperes sunt. Quomodo ergo semper pauperes secum non haberent (seipfos enim fugere non possunt) sed CHRISTVM minime? Mox uero subiungit Ioannes: Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic est. Vbi? In Bethania. nam illic magnus apparatus domino factus est, quo etiā nullus magnificentior legitur illi factus. Et decebat quidē, ut ei cui populus ut regi pauloante acclamauerat, ij qui ipsum maxime ea in regione diligebant, magnificum ac regiū appararent conuiuium: quod multos latere non potuit, qui uenerant non propter IESVM tantum, sed ut Lazarum uiderent, quem suscitauit à mortuis. Quos in hoc notat Ioannes, quod nō propter IESVM tantum uenerant. O quam felices, si propter IESVM tantū uenissent, si tota fides ipsorum, totū desyderium, totus amor in eū fuisset conuersus, ad quē erat cōuertendus? Quod autem uenerant, ut uiderent Lazarum, quem suscitauerat IESVS: aut curiositatis, aut non plenæ fidei iudiciū erat. quod id non ex auditu solū, sed & ex uisu, & mutua cōuersatione cognoscere uellent. Ergo cum uenimus ad IESVM, propter ipsum solum ueniamus, ne si-

miles

miles iudæis efficiamur: qui propter miracula & Lazarum ad CHRISTVM uenerunt, magis affecti ad Lazarum uidentur, quam ad ipsum CHRISTVM. Quid si ad CHRISTVM accedis, & confidis bonitate alterius ad ipsum admissum iri, male accedis, & fidem eam non habes, quam habere debes, nam bonitate eius ipsius admissum iri confidere debes, non alterius: alioqui plus bonitati alterius confidere uideris, quam CHRISTI: & credere alterum erga te magis bonum, piū & misericordem, quam CHRISTVM: & in hoc summa bonitati, pietati & misericordie iniuriam facis: & es pie impius, atque hæc pietas tua, est stulta pietas, & fidei (quæ una est, & ad unum esse debet) defectus. Vnus enim dominus, una fides, unum baptisma, quod est spiritus sancti baptisma, sanctaque ab uno, et ad unum illuminatio. Non ergo alterius bonitati confisus, nedum tuæ, uenias ad CHRISTVM. nam si tuæ, hoc superbia & infidelitas esset, & pharisæica fiducia, qua non intratur in regnum dei, dicente domino: Nisi abundauerit iustitia uestra plusquam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Sed forte dicit hic quispiam: Non ergo licet accedere ad CHRISTVM inuocata uirginis matris, & sanctorum ope, ut uelit & dignetur eorum pro nobis preces suscipere, quo modo ecclesia frequenter orare solet: Non id dico. Sed si sic accedentis maior fiducia est in suffragio, aut illius gratiæ super alios donata uirginis, aut sanctorum quorumcumque etiam omnium, quam in CHRISTO solo: is non bene accedit. Quod si sola humilitas id facit, tota fiducia in patre misericordiarum, & in CHRISTO filio eius coniecta, bene accedit. Et isto modo licet, indignitate sua considerata, per ueram humilitatem, quæ tantæ maiestatis adeundæ immensitas facit, & augustissima reuerentia, petere ab ipso potius, quam ab ipsis sanctis, ut sanctorum suorum, pro nobis apud se admittat precem, orationemque suffragia, nos indignos (ut & reuera sumus) tantæ maiestatem orare cæsentibus. Et cum oramus, solum quia iussit oremus, non quia sumus digni: sed quia ipse, ut ab omni creatura sua oretur dignissimus est. Orantium ergo non est dignitas, neque cælestium, neque terrestrium, et si minus terrestrium: sed deus solus est omnium dignitas. Illucesce ergo toti orbi terrarum o lux uera, ut quaeraris solum propter te. Quod si omnia alia amantur, in te & propter te amentur, pariter & colantur in te. Qui te colit, te super omnem sanctitudinem, & in te omnem sanctum colit, impletque omnem in ueritate cultum. Et quauis iudæi non irent ad CHRISTVM, eo quo ipsis erat eundem modo: indignati nihilominus ob id ipsum principes sacerdotum, cogitauerunt ut & Lazarum interficerent. Et causa erat, quia multi propter illum abibant, & credebant in IESVM. Multi abibant, id est deliciebant a factione sacerdotum propter Lazarum: sed quod propter Lazarum, non bene, nisi ceu per occasionem, nam absolute abire debebant propter IESVM, & propter ipsum credere in eum: quod & fecerunt posteaque perfecti fuerunt. Ipse enim & ratio, & finis est. Et si qui tunc uenerunt, non propter Lazarum, sed propter CHRISTVM: ad ipsum bene uenerunt: & uiderunt illum, scientes Lazarum nihil esse, sed omnia in Lazaro esse CHRISTVM: neque sancti omnes, si de uero cultu quaestio est, aliquid sunt, sed omnia in omnibus CHRISTVS. Lazarus ut Lazarus, languens, tandem mortuus, incola sepulchri, quadriuanus, foetens, etiam propriae sorori horror, mortis imago, & induratorum in peccatis expressio. At quod cogitauerunt de Lazaro, explere non potuerunt, ut & de CHRISTO plurima uoluebant animo: quibus (quia secus deo placebat) frustrabantur, & ea cadebant irrita, sicut psalmo uigesimo scriptum est: Quonia declinauerunt in te mala, cogitauerunt consilia quæ non potuerunt stabilire. Sed quid pro machinationibus suis, ipsis erat obuenturum, intelligere potuissent, si scripturæ eiusdem psalmi, paulo ante uersum illum à spiritu sancto inductæ, sensum habuissent, de ipsis dicentis: Pones eos ut clibanum ignis in tempore uultus tui: dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Sed quid post diem aduentus sui in Bethaniam fecerit dominus, subdit Ioannes dicens. ¶ In crastinum autem turba multa quæ uenerat ad diem festum, cum audissent quia uenit IESVS Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei, & clamabant: Osanna, Benedi-

Eph. 4.

Matth. 23.

95

» ctus qui uenit in nomine domini, rex Israël. Et inuenit IESVS asellum, & sedit super
 » eum: sicut scriptum est: Noli timere filia Sion, Ecce rex tuus uenit sedens super pullū
 » asinæ. Hæc non cognouerunt discipuli eius primum: sed quando glorificatus est IESVS,
 » tunc recordati sunt, quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerūt ei. Testimonium
 » ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum uocauit de monumento,
 » & suscitauit eum à mortuis. Propterea & obuiam uenit ei turba, quia audierunt eum
 » fecisse hoc signum. Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficiamus:
 » Ecce mundus totus post eum abiit. ¶ Id, in crastinum, non cœnam, tempus uenit
 » cœnæ respicit: sed id quod prius dixerat, IESVS ergo ante sex dies paschæ uenit Betha-
 » niām. In crastinū ergo, id est quinta die ante pascha, & sexta ante sabbatū, turba multa,
 » quæ non tempore quidem cœnæ propter dominum & cupiditatem uidēdi Lazari,
 » sed pauloante ad diem festum uenerat, rumore percita, quod dominus insidens
 » gressu, siue pullo asinæ ueniret Hierosolymam: acceperūt ramos palmarum, & processerūt
 » obuiam ei, & clamabant: Hosiah na, Benedictus qui uenit in nomine domini, rex
 » Israël. Et cum hic Ioānes ait de turba: Cum audissent quia uenit IESVS Hierosolymā,
 » acceperunt ramos palmarum & processerunt obuiam ei: animaduertendum est Mat-
 » thæum & Marcum meminisse uestimentorum impositorum, illum super asinā & pul-
 » lum, hūc autem super pullū, & eorū pariter quæ sternebantur in uia, & cædentū fron-
 » des, & sternentiū in uia, partim uero similiter Lucā: at non expressisse de illis, qui pro-
 » cesserunt obuiam domino cum ramis palmarum, quod hic Ioannes exprimit: uidetur
 » enim aliud & aliud esse id de quo ipsi, et id de quo hic Ioannes loquitur. solet enim Io-
 » annes quæ alij exprimūt, omittere: quæ autē omittunt, exprimere. Nā cum Matthæus
 » dicit: Turbæ autē quæ præcedebāt, & quæ sequebātur, clamabāt dicentes: Hosiah na
 » filio Dauid, cui similem quoque sententiā habet Marcus, & Lucas: Et cū appropinqua-
 » ret iam ad descensum montis Oliueti, cœperūt omnes turbæ discentiū gaudentes lau-
 » dare deum uoce magna super omnibus quas uiderant uirtutibus. uidentur de turbis
 » comitantibus dominū in descensu montis loqui: Ioannes autē de alijs turbis occurren-
 » tibus illi in uia. Quis etiā unquam CHRISTO rex maior in ueritate fuit, qui erat ipse
 » Messias, & cuius ingressus ingressu ipsius secundū ueritatē magnificentior, quē spiri-
 » tus dei in prophetis prædixerat? & cui pater, cui filius, cui spiritus sanctus aderat, &
 » innumera angelorum frequentia: etsi hæc magnifica, oculis mortaliū erāt inuisibilia.
 » Atqui nullus regū terræ magnificā aliquā urbem primū ingreditur, qui turbas nō ha-
 » beat etiam multas, partim ipsum comitantes, partim ex urbe ipsi magnificè occurren-
 » tes. CHRISTVM igitur habuisse illas, uerisimile est: quod & ex euangelistis, & ex my-
 » sterij decētia uidetur. & Matthæum, Marcū, & Lucā de comitatibus: Ioannē autē de
 » alijs ex urbe occurrentibus mentionem fecisse: ait enim, Turba multa quæ uenerat ad
 » diem festum, cum audissent quia uenit IESVS Hierosolymam, acceperunt ramos pal-
 » marum, & processerunt obuiam ei, & clamabāt: Hosiah na, Benedictus qui uenit in no-
 » mine domini, rex Israël: ita secreta dei dispensatione, spiritu dei faciēte. Porro palmas
 » gestare, apud Hebræos signum fuisse lætitiæ & uictoriæ, indicat id quod primo Ma-
 » chabæorū cap. tertio decimo scriptū est: posteaquā à Simone capta est Gaza, quomo-
 » do facta purgatione contaminationū intrauerunt cum laude & ramis palmarū, & ci-
 » tharis & cynaris & cymbalis & nablis & hymnis & canticis: quia contritus erat inimi-
 » cus magnus ex Israël. Ergo eos qui exierant obuiam CHRISTO, gestasse ramos pal-
 » marum, signum erat ingētis lætitiæ, quam spiritus quidem CHRISTI in cordibus eo-
 » rū excitabat. Sed & palmæ, signū erant insignis illius uictoriæ, quam facturus erat il-
 » le ipse, qui ueniebat in nomine domini: qua nulla unquā fuit maior, deuictio quidē an-
 » tiquo serpente, principe tenebrarū, & uniuersa cohorte eius, uniuersaque demonum
 » caterua, & uniuerso genere humano ipsum sequi uolēte, ab æterna captiuitate libera-
 » to. Et

Matth. 21.

Marc. 11.

Luc. 19.

to. Et nōne etiam de hoc occurſu loquitur Amos, cum ait: Præparare ad occurſum dei tui, Iſraël: quia ecce formans montes, & creans uentū, & annuncians bonum eloquium ſuum, faciens matutinam nebulam, & gradiens ſuper excelsa terræ, dominus deus exercituum nomen eius: Oportebat certè de occurſu turbarum in ingreſſu eius, quod Ioannes expreſſit, impleri prophetiam. Ergo hæc ramorū acceptio, hic occurſus, & hic clamor, Hoſiah na, Benedictus qui uenit in nomine domini, rex Iſraël: non humana, ſed (ut dictum eſt) diuina motione facta ſunt. Et hoc per anticipationem dictum à Ioanne uidetur, ad id quod ipſe ſubiūgit: Et inuenit IESVS aſellum, & ſedit ſuper eum. Nam aſina & pullus aſinæ ipſi adducti ſunt, cum eſſet Bethphage in aſcenſu montis ex parte Bethaniæ, & eo inſidente aſinæ & pullo eius: ſic ipſi tandem ex Matthæo, & Marco, & Luca capitibus uigeſimo primo, undecimo, & undeuigeſimo, diuinus ille & regius honor impenſus eſt, quem & Eſaias præuaticinatus erat capite duodecimo, dicēs: Exulta & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui ſanctus Iſraël. Et alio loco: Dicite filiæ Sion: Ecce ſaluator tuus uenit. Quod implebant turbæ, dicentes: Hoſiah na, Benedictus qui uenit in nomine domini, rex Iſraël. Et etiam Zachariās cap. nono: Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Hieruſalem, ecce rex tuus ueniet tibi iuſtus & ſaluator, ipſe pauper aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ. Et Zachariās modum huius aduētus in Hieruſalē expreſſit, cū dixit: Aſcēdēs ſuper aſinam, & ſuper pullū filium aſinæ. Et exultationē & iubilationem, quæ ab eo ſpiritu, per quē ille uaticinatus eſt, excitabatur. Mira autē eſt hæc excitatio & iubilatio, quā ſpiritus excitat: qui etiam lapides, id eſt ſaxea, & incredula corda, ſi uoluiffet, mouiffet, neq; potuiſſent motui eius reſiſtere, ut dixit dominus apud Lucā: Dico uobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabūnt: non enim agebāt, ſed agebantur: ut cū Saul prophetabat, ipſe non agebat, ſed ſuperior eo uirtus, prophetare enim non eſt agere, ſed agi, atq; diuinū quid pati: imo quicquid in nobis ſublime fuerit, ſiue in ſciētia, intellectu, & cōſilio, ſiue in ſapiētia, pietate, & timore ac reuerentia domini, et ſimilibus: nequaquā id nobis agentibus euenit, ut glorificemus deū, & cognoscamus munerū autorem: hæc enim ſumma ſapiētia eſt, noſſe cuius hæc ſunt dona, & quis horū autor. Cæterū cū hæc fierent, neq; quicquā intelligebāt diſcipuli, neq; quod ſacræ implerentur prophetiæ, licet per ipſos, agitante ſpiritu dei, fierēt: ſed tum primū intellexerunt, cū IESVS aſſumptus eſt in cœlū, ubi in gloria dei patris, in dextera eius ſedet. tūc enim recordati ſunt, quod hæc ſcripta erāt de eo, & quod hæc fecerūt ei, ut qui à ſpiritu dei moti & afflati fuerant. Porrò Ioannes ſubdit qua occasione primū moti ſunt Iudæi, ut cū palmis exirent obuiā IESV: nimirū teſtimonio quod perhibebat ei turba, quæ erat cū eo quādo Lazarū uocauit de monumento, & ſuſcitauit eū à mortuis. Hoc autē teſtimoniū perhibebāt de ipſo, ſe interfuiſſe cum ipſe Lazarū qui mortuus erat, & iam in ſepulchro quatruiduanus, ſolo uocis imperio reuocauit ad uitā. Propterea & obuiā uenit ei turba, quia audierunt eum feciſſe hoc ſignū. Hæc fuit prima occaſio: quā ſecuta eſt, ad ferendas palmas, & emittendam uocē laudis, exultationis, & iubilationis, ſpiritus ſancti motio. Occaſiones autem quæ à deo dantur, ſemper bonæ ſunt: quas ſi ſequimur, uidemus quā prōptè ſpiritus ſancti operatio ſeſe ingerat, nobis iam nō per occaſionem, ſed per ſpiritus dei operantibus. Eandem quoq; occaſionem habuerāt phariſæi: qui tamen indignè tulerunt hunc honorem filio dei, iuxta oracula prophetarum (quæ falſa eſſe non poſſunt) fuiſſe impenſum, dicentes inter ſe: Videte, ſiue uidetis (utroq; enim modo θεωσῶντε uerti poteſt) quod nihil proficitis. Fecerāt enim edictum, ut nullus auderet bene loqui de illo, aut eum fateri CHRISTVM, qui nollēt à ſynagoga fieri alienus, & haberi tanquā publicanus, aut publicano deterior. Sed nihil proficiebant. Vincebat enim ueritas, & eorum perfidia confundebatur. Ecce (inquiunt) totus mūdus poſt eum abiit. Hæc eſt miſerrima deploratio eorū, quod totus

Amos. 4.

Eſa. 62.

Luc. 19.

1. Reg. 19.

Sapient. 8.

mundus, id est cæteri omnes abierant post eum: ipsi uero soli relictī, quia relinqui uolebant, nullos habebant suæ perditionis socios. Sed quàm feliciter ab ipsis ad CHRISTVM abierāt, qui abeundo uitam, & salutem inueniebant: & quàm infeliciter non abijissent, qui remanendo inuenissent mortem, & condemnationē: Abeuntes, ducem habent spiritum sanctum: remanentes, captiuantem se diabolum. Iusta ergo erat ipsis deplorationis causa: non tamen quia cæteri ibant post eum, sed quia ipsi relictī captura erāt dæmoniorum. Sed adeò cæci erant, ut bonum esse malum, & malum bonum

Esai. 5. crederent: & lucem tenebras, & tenebras lucem ponerent, de quibus Esaias: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponētes tenebras lucē, et lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Et non solum Iudæi desyderio IESV

96 » tenebantur, & ibant ad eum, sed & gentiles, dicente Ioanne. ¶ Erant autem quidam
 » gentiles ex his qui ascenderant, ut orarent in die festo. Hi ergo accesserunt ad Philip-
 » pum, qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabāt eum, dicentes: Domine, uolumus IESV
 » SVM uidere. Venit Philippus, & dicit Andreæ. Andreas rursus & Philippus dixe-
 » runt IESV. IESVS autem respondit eis, dicens: Vēnit hora, ut clarificetur filius homi-
 » nis. Amen amen dico uobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit,
 » ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. ¶ In Aggæo

Agg. 2. scriptum est: Mouebo omnes gentes, & ueniet desyderatus cūctis gētibus, & imple-
 bo domū istam gloria, dicit dominus exercituum. Tūc autē Hierusalem impleta erat
 illa gloria, quādo gentiles illi qui natione Græci ex uocabulo Ἑβραῖος, fuisse uidentur,
 pia causa illuc ascenderūt, nimirū ut adorarent in die festo. Qui pio quoq; affectu uo-
 lebant uidere IESVM, qui erat, iuxta oraculū, desyderatus cūctis gentibus. Et ipsis esse
 se desyderatū innuebant, cū dicebāt Philippo: Domine, uolumus IESVM uidere. ubi
 id, uolumus, desyderiū eorū aperiebat. Quod Andreas rursus et Philippus IESV dixe-
 runt. Ipse autē qui desyderiū eorū nouerat, & cuius bonitas desyderium sui eis inspira-
 uerat, respōdit Andreæ & Philippo: Vēnit hora ut clarificetur filius hominis: instat tē-
 pus, ut non solū Iudæis, sed & gentibus manifesta sit gloria filij hominis, ut ipse filius
 dei agnoscat. Veruntamen adiecit: Amen amen dico uobis, nisi granū frumenti ca-
 dens in terrā, mortuū fuerit, ipsum solū manet. Ipse erat granū frumenti, unde confe-
 ctus est panis uitæ, qui de cœlo descēdit. Cecidit in terrā: quādo de sinu patris in uterū
 descēdit uirginis matris, et ex illibato utero, tanq; spūsus de thalamo suo, prodijt uidē-
 dus mortalibus. Qui nisi mortuus fuisset, ipse solus māssisset in immortalitatis gloria.
 Proinde cū mors illi debita non esset, sed nobis, mortē nobis debitā, pro nobis omni-
 bus assumere uoluit, ut uitā æternā sibi soli debitā nobis tribueret. Mirabile cōmerci-
 um. Miseriā accepit infirmitatē, mortē, & eandē quidē turpissimā, & contumeliosissimā:
 ut felicitatē, sanitatē, uitā, & eā quidē pulcherrimā & gloriosissimā nobis imperti-
 ret. O amor incredibilis: O bonitas inscrutabilis: O miserationū abyssus: Quis illa cha-
 ritate nō inebriatur, illa bonitate non rapitur, illa abyssus non absorbetur: Aperire cor
 in domitū, cor saxeū, cor adamantinū, & illa fide trāsfordere, ut sanctam inuenias ebrie-
 tatem, raptū, & absorptionem. Immo tu qui pro omnibus mori uoluisti, aperī illud &
 trāsfordere: ut olim percussisti rupem, et fluxerūt aquæ: tu inquā qui pro omnibus mori
 uoluisti, ne solus in immortalitate uiueres: sed beneficio mortis tuæ in eandem immor-
 talitatē omnes tecū adduces hōmines: hic est multus fructus, quem tua mors affert,
 hæc est tua uoluntas. Et certē omnes homines saluarentur, si uellent: non tamen quia
 uellent, sed (quod optimū est) quia tu uis, uellent autē, si non ponerent obicē, si se non
 amarent, si te imitādo, te amando, te sequendo, tollerent crucē suam. Proinde dicit re-

97 » dēptor noster, & salus ac uita nostra, aperiente nobis Ioanne. ¶ Qui amat animā suā,
 » perdet eam: & qui odit animā suam in hoc mūdo, in uitam æternam custodit eam. Si
 » quis mihi ministrat, me sequatur. Et ubi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mi-
 hi ministraue-

» hi ministraverit, honorificabit eum pater meus. **C**ōsimilē sententiā qua admonemur ne amemus nos ipsos, uitam nostram animalem, uitam presentē, sed mortificationē CHRISTI IESV in corpore nostro iugiter portemus: habet Matthæus cap. sextodecimo, numero 163. & Marc. cap. octauo, numero 43. & Lucas cap. 17. nume. 145. adeo necessaria est Christiano mortificatio ueteris hominis in nouo homine IESV CHRISTO (nam omnis homo nouus, CHRISTI est, aut potius CHRISTVS) non enim ibi barbarus & Scythæ, seruus & liber: sed omnia & in omnibus CHRISTVS Coloss. 1. (qui ex solo deo est, & qui non peccat) ut uoluerit eā ab omnibus euāgelistis testatā. Vetus homo ministrare CHRISTO non potest: quia uiuit, & uitam suā diligit, & sequitur concupiscentias suas: sed nouus homo illi ministrat: quia mortuus est mundo, et uiuit deo. Mors autē mūdi, est odiū mūdi, & omniū quæ ad aliud quodcūq; trahūt, quàm ad dominū nostrū IESVM CHRISTVM. Et hīc sequitur IESVM. Lumen, fides quæ à throno dei radiat. Dux, amor ab alto prodiēs, & in altū uniēs. Via & terminus, CHRISTVS, fidei amorisq; abyssus. Et qui sic fide, & amore prouehitur, ipse est ubi est CHRISTVS IESVS, sibi ipsi in hoc mundo ignotus, in altero autem reuelandus: ut CHRISTVS in hoc mundo ignotus fuit (ira ut de illo dixerit Esaias: Verè tu es deus absconditus, deus Israël, saluator) in altero autē, in gloria manifestus. Sed & nūc hīc est nobiscū absconditus, dūmodo non omnino simus uetus homo: & erit nobiscū in gloria manifestus. nō enim cū eo esse possumus, nisi ipse nobiscū sit. Hoc sanè est nos ipsos cum ipso esse. Si quis (inquit) mihi ministrat, me sequatur. Et ubi ego sum, ibi sit & minister meus. Et adiecit: Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Fides, spes, charitas, & opera quæ ex his procedūt, oratio, syncerus cultus, patiētia, gaudiū in spiritu sancto, & cætera id genus ministrant ei: & qui in his illi ministrauerit, honorificabit eum pater cœlestis. Sed magnus ne est honor, esse ubi ipse est, esse in filio filius dei, in eo eadē uita uiuere, & in eo eadem gloria coronari, eodēq; honore, & tandem perpetim his inebriari bonis, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor Esai. 45. hominis, cogitatumq; ascenderūt. Hæc ubi tetigit dominus, dicente Ioanne, adiecit.

» **C**Nunc anima mea turbata est. Et quid dicā: Pater, saluifica me ex hac hora. Sed pro 98 pterea ueni in horā hāc. Pater, clarifica nomen tuum. Vēnit ergo uox de cœlo, dicēs: » Et clarificaui, & iterum clarificabo. Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruū esse factū. Alij autē dicebāt: Angelus ei locutus est. Respondit IESVS, & dixit: Nō propter me hæc uox uēnit, sed propter uos. Nūc iudicium est mundi. Nunc princeps huius mūdi eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad me ipsum. » Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba: Nos audiuius ex lege, quia CHRISTVS manet in æternum. Et quomodo tu dicis: Oportet exaltari filium hominis? Et quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis IESVS: Ad huc modicum lumen in uobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut nō uos tenebræ cōprehendant. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hæc locutus est IESVS, & abiit, & abscondit se ab eis.

» **C**Nunc (inquit) anima mea turbata est. Hæc autem animæ turbatio, diuina quædam erat sanctæ animæ, immo plusquā sanctæ cōmorio, in ueritate eorū qui sanctis rapiuntur excessibus: quam diuinum quoddam & magnum sequi debebat signum. Et adeo magna erat, ut anima ipsa uideretur ignara quid loqueretur. Quod innuit, cum dicit: Quid dicā: Innuēs quod uirtus quædā anima superior in ipso operaretur, moueretq; ipse animam. Et quid ait: Pater, saluifica me ex hac hora. Quid est, Saluifica me ex hac hora? Salua me ex hoc tēpore. Hanc horam, hoc tempus appellat mortalis conuersationis suæ super terram: ex quo ut ultimo iam sui incolatus termino petit saluari à patre, & dari sibi immortalitatis gloriam, etiam secundū eā, quam pro nobis assumptū mortalitatis naturā. Vt & hanc salutē, nō tā sibi quàm uniuersis, quos fructus pas-

sionis suæ pariturus esset, precari intelligeretur. Verum sic id precabatur, ut non infirmitatis naturam, siue suam siue suorum: sed in prece, dei patris gloriam & honorẽ atenderet. Quod intelligitur per id, quod subdit: Sed propterea ueni in hanc horã. Pater, clarifica nomen tuum, Nomẽ patris, deus, pater ipse. Nomen item patris, uerbum æternũ, quo pater immense seipsum exprimit: quia est character, figura, & imago paternæ substatiæ: & ad hoc ipsum ut & pater, & uerbũ patris æternũ clarificaretur, glorificaretur, magnificaretur, uenerat in hoc ipsum mortalitatis tempus. Quæ ubi dominus in ecclasi, excessu, & euocatione animæ (quã animæ, sed diuinã dixit turbationẽ) locutus est, continuò uenit uox de cœlo, dicẽs: Et clarificauĩ, & iterũ clarificabo. quæ innuebat claritatẽ quæ ab æterno est, & claritatẽ in immortalitatis naturæ assumptæ, & super omnẽ creaturã quãtuncunq; sublimem eleuãdã, gloria: & hæc futura clarificatio & glorificatio, breui erat euentura. Porro hanc uocẽ, et si audierunt omnes, nõ tamen intellexerunt omnes. Sed qui fuerunt purgatiore, diuinioreq; mente, intellexerunt qd diceret: Et clarificauĩ, & iterũ clarificabo. At turba, & qui aderat pharisæi, qui signũ petebãt de cœlo, & credere nolebãt signo de cœlo, nihilo amplius intellexerunt, quàm si factũ esset horrificũ tonitruũ. Proinde dicebãt, tonitruum esse factũ. Alij intellexerunt nõ esse tonitruum, sed diuinã quandã uocem, & dicebant: Angelus ei locutus est. Et hi quàm illi propius ad gratiã accedebant: uerũ minus quàm par erat, capiebãt. nã hæc uox à magnifica gloria patris erat, quã euãgelista expressit: non enim erat angeli dicere: Et clarificauĩ, & iterum clarificabo. Et tunc dominus, de uoce dixit ad turbam: Non propter me hæc uox uenit, sed propter uos: non enim illi opus erat hac uoce, sed populo, ut firmaretur in fide. Et quando dixit, Hæc uox: exclusit errorẽ eorum qui tonitruũ dicebant esse factum: & si populus diuinæ uocis capax fuisset, intellexisset id quod sæpe dominus ipsis dixerat, quod pater ipsi testimoniũ perhibebat. Et adiecit dominus: Nunc iudiciũ est mundi. Nunc princeps huius mudi eiicietur foras. Si in aliquo regno immanis quidã tyrannus, Tereo, Busiride aut Phalaride truculentior regnaret, cuius cõdẽnatio, & è regno eiectio instaret, dici posset: Nũc iudiciũ est regni illius, nũc tyrannus regni illius eiicietur foras. Quãdo ergo totus mundus ante CHRISTVM, nõ regnũ, sed maxima tyrannis erat: et si aliquanto minor fuit in Iudæa: & tyrãnus eius erat diabolus omnĩũ truculentorũ truculentiſſimus, & omnĩũ tyrãnorũ fauissiſſimus: cuius instabat cõdẽnatio, & è tyrãnide eiectio, statuendũq; erat paulo post in uniuerso mundo expulsa tyrãnide regnũ: rectè profecto dici poterat, Nunc iudiciũ est mundi huius, Nunc princeps mundi huius eiicietur foras. Sed quomodo uincẽdus erat princeps mudi huius, cõdẽmandus, & foras pellẽdus, subiũgit dominus, cũ ait: Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Tyrannus per tyrannidẽ, quã sibi uẽdicarat, depresso mudo per transgressionẽ factã in ligno, omnia in mundo trahebat ad se. At CHRISTVS per obedientiam, & exaltationem suam in ligno, ubi mori uoluit, trãsgressor aut uiuere, dicẽte tyrãno, Nequaq; morte moriemini: ex mudi tyrannide fecit regnũ dei. proinde tyrãni iudiciũ atq; cõdẽnatio, & foras eiectio, regnante CHRISTO IESV rege æterno, facta est. ubi enim CHRISTVS regnare cœpit, diabolus eiectus est, et tyrãnis in dei regnũ conuersa. Et ut diabolus in sua tyrãnide omnia trahebat ad se: ita ubi CHRISTVS regnat, omnia ad se trahit. Hic, sursum, ille deorsum. Hic, ad uitam æternã, indeficiens gaudium, & immarcessibilem gloriæ coronam: ille, ad mortem æternam, indeficientem luctũ, & ignominiosam cõfusionem. Et id, Et ego si exaltatus fuero à terra: dominũ dixisse de eleuatione sua in cruce, in qua sua morte genus humanum reparauit, testatur Ioannes, cum dicit: Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus. At turba, id est aliqui è turba, auditis his sermonibus domini, dixerunt: Nos audiuiſimus ex lege, quia CHRISTVS manet in æternum, Et quomodo tu dicis, Oportet exaltari filium hominis: Et quis est iste filius

iste filius hominis: Sed ubi audiuerat ex lege, quod CHRISTVS manet in æternum: Certe ex psalmo centesimonono: Tu es sacerdos in æternū, secundū ordinē Melchisedec. Et psalmo centesimo decimosexto: Veritas domini manet in æternum. Et in hoc Esaiæ: Verbum autem domini manet in æternū. Quid enim veritas domini, quid uerbum domini æternū, nisi CHRISTVS & Messias: Et etiam ut rex & princeps, ex Ezechiele capite trigesimo septimo, dicente: Et Dauid seruus meus, princeps eorū in perpetuum: quod de CHRISTO nulli ipsorum non interpretati sunt. Et ideo in eo quod arbitrabatur CHRISTVM mansurum in æternum, non errabāt: sed in hoc quod arbitrabantur CHRISTVM corporaliter, sensibiliterq; mansurum super terrā in æternū, nam sacerdotium & regnū CHRISTI, cœleste est & diuinū, non terrenum & humanum. Quare cum mirabantur, si ipse CHRISTVS esset: quod sibi suadebant, & uerè quidem suadebant plurimi, quomodo exaltaretur à terra, quē semper manere oportere in terra arbitrabantur, non intelligebāt: neq; quid esset id uerbum CHRISTI, Et ego si exaltatus fuero à terra: neque id quod audierant ex lege, CHRISTVM scilicet manere in æternū. Quanquā audire eū potuerant, dicentē id: Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut cap. tertio huius, numero 25. uisum est. Et id, Cum exaltaueritis filium hominis, tūc cognoscetis quia ego sum: quod & cap. octauo huius, numero 71. uisum est. Propter eiusmodi igitur uerba, sensum nō habebant, cum dicerēt: Et quomodo tu dicis, Oportet exaltari filiū hominis? Et quis est iste filius hominis: etsi modū illius exaltationis ipsis dixerat, inquit: Sicut exaltauit Moyses serpentem in eremo, exaltauerat autem, suspendēdo eū in ligno. Et quod ipse esset filius hominis exaltādus, dixerat eis, quādo dixerat: Cum exaltaueritis filiū hominis, tūc cognoscetis quia ego sum. Tūc cognoscetis (inquit) quod ego sum, subaudi, filius hominis, de quo ego loquor: quod & hic apertē eis insinuauerat, quando dixerat: Et ego si exaltatus fuero à terra. Sed adeo obcæcati erant, ut apertē sibi loquentem non intelligerent. Et certē sic apertus erat sermo eius, ut esset apertē occultus, & occultē apertus: id est, aliquid semper lucidæ obscuritatis, & obscuræ lucis etiā turbis et rudibus, habēs: spiritualibus autē & perfectis uiris si qui aderant, totus lucidus, immo lux lucida, & nihil tenebricositatis habens in se. Turbis ergo, quæ adhuc erant incapaces intelligētiae scripturarū, & mysteriorū quæ interrogabāt, & quæ propediē uisuræ erāt: ut multo magis uisis quā auditis crederent, & tūc quoq; manifestē cognoscerēt omnia uerba ei⁹ uera fuisse, dixit: Adhuc modicū lumē in uobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut nō uos tenebræ cōprehendāt. Quid est, Adhuc modicū lumen in uobis est: nisi, Adhuc modico tēpore lux uobiscū est: qđ exprimit Græcus sermo, ἔτι μικρὸν χρόνον, φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστίν. Ipse, lux erat, qui cū ipsis erat, & modico quidē tēpore cum ipsis corporaliter māsurus: quia ad summū, sexto post die erat morte tollēdus. Eos autē ambulare dum lucem habebant: erat eos sequi CHRISTVM, & credere uerbis eius. Et si CHRISTVS lux erat: tenebræ, sunt spirituales nequitiae, maligniq; spiritus, quos cæcitas & infidelitas sequūtur. Ergo erat eis ambulandum post illam lucem, si nolebāt ab istis tenebris cōprehendi. Hoc autem perinde est, ac si quis diceret ouibus, Sequimini pastore, ut nō uos lupi cōprehendant. Sequimini pastorem, alioqui uos lupi diripient, enecabūt, deglutient. CHRISTVS, pastor erat: turba, oues, & tales quidē oues, quæ poterant esse huius sermonis capaces. Et cū dominus subdebat: Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat: Dum lucem habetis, credite in lucē, ut filij lucis sitis: amplius eis explicabat, quid esset ambulare in tenebris, & quid in luce. Quia ambulare in luce, est credere in lucem, sequi lucem, & confidere luci: qui autem hoc faciūt, hi sunt filij lucis, filij CHRISTI, filij dei: lux enim, deus est: & hi, neque tenebris credūt, neq; eas sequūtur, neq; eis fidunt. Et hi sciunt quò uadunt: quia in luce omnia manifesta sunt. Nonne oriēte sole, omnia mūdi oculis sunt aperta: occi

dente uero, occulta: Sic lux dei oriens, omnia spiritualia mentibus aperit: occidens uero omnia occultit. Sed nunquā occidit, nisi mētes ad occasum ueniāt infidelitatis: quo tēpore horrendæ surgūt tenebræ, spirituū inq̄; maligna caterua, quibus hi qui ambulāt in tenebris, credūt: siue illi sint spiritus ambitionis, siue auaritiæ, siue fœdæ uoluptatis, siue superbiæ, siue deniq; alieni à deo cultus, qui est cuiuscūq; creaturæ: innumerum enim sunt. Et nesciunt quō uadunt: quia mētibus ipsoꝝ profundæ subortæ sunt tenebræ, et ita omnia sunt illis occulta atq; clausa. Nō credūt luci, sed tenebris: neq; lucē sequūtur, sed fugiūt: neq; illi cōfidūt, sed diffidūt. Et hi, filij sunt tenebrarū. Et ubi dominus hæc locutus est eis, abiit: Quō autē abierit, Matthæus & Marcus explicant: nimirū in Bethaniā. Et se abscondit ab eis, se subtraxit à præsentia, & cōspectu eorū. Et cū tot signa fecisset corā eis, quæ Ioānes & alij euāgelistæ retulerūt, turba scribarū et pharisæorū nō credebant in eū: quia hoc etiā à prophetis datū eis fuerat signum, ut uel ex hoc ipsum agnoscerent esse CHRISTVM, dicente Ioanne. ¶ Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum: ut sermo Esaiæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro, & brachiū domini cui reuelatū est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum: ut nō uideant oculis, & intelligant corde, & cōuertantur, & sanem eos. Hæc dixit Esaias, quando uidit gloriam eius, et locutus est de eo. ¶ Infidelitas eorum erat signum quod ipse erat CHRISTVS, ijs qui scripturas intelligebant: quia Esaias hoc signum prædixerat capite quinquagesimo tertio, dicens: Quis credidit auditui nostro, & brachiū domini cui reuelatū est? Qui sermo ad scribas & pharisæos, & eos ex populo qui cæcitati illorum adhæserāt, pertinebat. Et oppositū huic signum, quod ipse erat CHRISTVS, est, quod qui signa eius non uiderunt, neq; sermonem ex sacro ore eius super terram audierunt, ij crediderunt in eū: ut cōtinenter capite præcedenti prædixerat idem propheta, dicens: Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: quia quibus non est narratum de eo, uiderunt: & qui non audierunt, cōtemplati sunt. Asperit profectō gentes multas, quando illas suo sacratissimo sanguine lauit, quando sacro baptismate regenerauit. Reges terræ super ipsum continuerunt os suum: quia ipsi contradicere non potuerunt. Gentes, ad quas propheta hæc de CHRISTO non narrauerunt, uiderunt: quia crediderunt. fides enim uisio est, qua uidetur deus, qua nulla melior, nulla optabilior esse potest. Et qui nō audierunt, neq; præsentem dominum, neq; ueteres prophetas aure corporali, contemplati sunt eum aure spirituali, quæ est optima aurium, quæ uidet & audit, & diuina luce impletur, & uoce dei imbuitur. Sed & aliam scripturam de incredulitate scribarum & pharisæorum, subdit Ioannes, cum ait: Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum: ut nō uideant oculis, & intelligant corde, & cōuertantur, & sanem eos. Hoc autem dixit Esaias cap. sexto, cum uidit gloriam CHRISTI, & loquutus est de eo. Nam hæc uerba, Ecce ego, mitte me non sunt Esaiæ, sed formata sunt in Esaiā, in persona CHRISTI ad patrem. Et quæ adijcit Esaias, sunt de patre, scilicet, Et dixit, Et dices populo huic: Audite audientes, et nolite intelligere: & uidete uidētes, et nolite cognoscere. Excæca cor populi huius, & aures ei⁹ aggraua, & oculos eius claude, ne fortē uideat oculis suis, et auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & cōuertatur, & sanem eū. Et cum Ioannes dicit: Propterea non poterant credere: quia rursus dixit Esaias, propterea & quia: causam non dicunt, sed prædictionem. Prædictio autem causa surditatis & cæcitatatis eorum non erat, sed id quod in prædictione tangitur, cū dicitur: Audite audientes, & uidete uidentes. nam illud audientes & uidentes, causa erat. Nā quia putabant se audire & uidere, ut dominus dicit capite nono huius, numero 80. Nunc uero dicitis, quia uidemus, peccatū uestrum manet: ideo neq; audiebant, neq; uidebant. Qui enim credit se posse

se aut

se aut audire, aut uidere suo spiritu atq; mente, nihil potest. Nihil igitur poterant, quia se posse credebant. At qui credit & scit se non posse, potest: sed superiori potentia, quae est maxime & supra hominem potentia. Caeterum illi non erant plane caeci, sed lusciosi mente: uidebant enim secundum se, ut & bubones & noctuae in tenebris. Quibus ut sol excacat oculos: sic & dei ordinatione lusciosos mente obcaecat uerbum dei, lux spiritus, & dies diei: & hoc dei mandato, id est diuina ordinatione. Excaca (inquit) cor populi huius, & aures eius aggraua. Non enim contingere potest hisce hominibus, qui nulum lumen, quo uidere possint, esse putant, nisi proprium: ut deus illuminet & sanet eos. nam hi totum sibi, & nihil deo tribuerent. Non sumus ergo lusciosi mente, sed aut perfecte uidentes, id est a deo: aut caeci, sed ex nobis, ut caecitatem nostram agnoscen-
tes, uerum lumen ab eo esse cognoscamus, qui illuminat caecos, & nihil a nobis. Quod si deus eam nobis naturam indulserit, quam ihs animantibus indidit, quae ex felium genere sunt, quae & noctu proprio lumine uidet, & interdiu solari luce: ita ut natura uideamus & gratia, lumene naturae abdicemus, ut luce dei uidere ualeamus: quia quadiu propria luce uidebimus, aut uidere uoluerimus, luce dei carebimus: perinde ut feles & uiuerra nihil solari luce uidet, quandiu propria uident. Qui ergo propriam lucem abdicat, a deo sanari potest: haec autem sanitas, auditio dei, & uisio dei est. At qui propria luce solum uidere uult, si ea labore pertinetia qua pharisaei, lusciosus est, & nunquam ad ueram lucem conuertetur, nunquam sanabitur, quae sanitas a solo deo est. Et haec in oraculo Esaias intelliguntur, quod de CHRISTO uidit, quando manifestata est ipsi in sacra uisione gloria eius. Et subdit Ioannes, quod quantum ita prophetatum erat de scribis & pharisaeis, non tamen excacati & indurati sunt omnes, dicens. ¶ Veruntamen & ex principi-
bus multi crediderunt in eum, sed propter pharisaeos non confitebantur, ut de synagoga non eijcerentur. Dillexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam dei. IESVS aut clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui uidet me, uidit eum qui misit me. Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Et si quis audierit uerba mea, & non custodierit, ego non iur dico eum: non ueni enim ut iudicem mundum, sed ut saluificem mundum. Qui spernit me, & non accipit uerba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mandatum eius, uita aeterna est. Quae ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor. ¶ Ii pharisaeis, & etiam ex principibus crediderunt in eum, qui primores erant inter illos: ut Nicodemus, Gamaliel, & quidam alij, qui intellexerunt se non omnino uidere aut intelligere: sed sibi aliquid deesse & se aegrotare, proinde medicinam ab eo qui medicus est animarum, consecuti sunt: qui & non magis uolebat mederi animabus istorum, quam illorum, qui caeci remanserunt, si suum morbum agnoscere uoluissent. Verum etsi credebant in eum, non tamen id aperte confitebantur, ne eijcerentur ex synagoga & illo primatus honore priuarentur. Quamquam infinitus maior honor & gloria erat, strenue confiteri filium dei, quam uanum honorem mundi retinere. Qui confitebitur me (inquit) coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in caelis est. Et qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum angelorum. O quae & quanta gloria, filium dei confiteri quaequam coram rege aeterno, qui in caelis est: Sanè toto splendore mundi, tota gloria, uel in immensum maior est. Et cur non confitebantur ore, qui credebant corde? Quia nondum corde perfecto credebant. Cur hoc? Quia dillexerunt gloriam hominum magis, quam gloriam dei. Quae cognoscens dominus, ut eos ad plenam lucem pertraheret (quando quidem corde creditur ad iustitiam, & ore confessio fit ad salutem) clamauit & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum qui

Matth. 10.

Luc. 9.

Rom. 10.

misit me. Quid est, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me: nisi,
 Qui credit uerbis meis, non credit uerbis meis ut meis, sed uerbis eius qui misit me:
 Esai. 6. nā missus erat, sed missus uolēs. Mitte me, inquit. Et qui misit, dixit: Vade, & dices po-
 pulo huic. Missus autem non uult, nisi ut uerbis credatur mittentis. Creditur autem
 per auditum: auditus uero, uerbis pulsatur atque excitatur. Si ergo eis timendum nō
 erat confiteri deum mittentem: neque timere debuerunt confiteri missum ipsius, &
 præsertim cum idem essentia sint: quod inuuit cum subdit, Et qui uidet me, uidet eū
 qui misit me, nam qui fide uidet filium, uidet & patrem qui misit eum: quādoquidem
 ipse & pater unum sunt, unus deus, una bonitas, una omnipotentia, una immensitas,
 una beatitudo, una maiestas. Ipse lux est, qui uēnit in mundum, ut omnis qui credit
 in eum, in tenebris non maneat. Omnia erant tenebræ, antequam ueniret in mun-
 dum: non oculis quidem corporeis, sed mentibus hominum: perinde ut omnia sunt
 tenebræ sensibus animantium priusquam sol ueniat ad diluculum. Et cantus prophe-
 tarum, non nisi quædam gallicinia fuerunt: hæc profundæ nocti, illa auroræ uiciniora.
 Esai. 9. Cum autem natus est filius dei in mundum. Populus (ut inquit Esaias propheta)
 qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mor-
 tis, lux orta est eis. Hæc autem lux, est de qua ipse dicit: Ego lux in mūdum ueni. Qui
 ambulat in luce spiritus, spiritualia discernit, & id quidem spiritu, non suo sensu, ut
 in luce sensibili sensibilia non spiritu, sed suo sensu: qui autem sic discernit, rectè iudi-
 cat: qui uero hoc facit, non offendit, non errat: is autem non manet in tenebris. At qui
 qui perfectè credit luci, quæ CHRISTVS est, ambulat in luce spiritus. Fieri igitur non
 potest, ut is maneat in tenebris. Et ad hoc qui uis credere debet in eum, ut non mane-
 at in tenebris. Qui igitur ex principibus pharisæorum credebant in eum, non debe-
 bant ultra hæreere tenebris huius mundi. Sed diligebant gloriam hominum magis,
 quàm gloriam dei, atque adhuc imperfectè credebant, & ideo imperfectè discerne-
 bant. Et partim errabant, partim non errabant. Nam erubescabant confiteri cum co-
 ram hominibus, etsi occultè confiterentur eum: tandem prorsus extrahendū è tene-
 bris: si non solum sermonibus ipsius crederent audiendo, sed & fidem eius manifesta-
 rent confitendo: quod est non solum credere, sed & facere. Et subdit dominus, Et si
 quis audierit uerba mea, & non custodierit: siue ut Græce habetur, *ὅμη πιστεύσῃ*, id
 est, & non crediderit, ego non iudico eum: non enim ueni ut iudicem mūdū, sed ut
 saluificem mundum. Audiunt uerba eius & fidelis & infidelis, qui auditu illa percipi-
 unt: sed fidelis credit, infidelis non credit. Qui autem credit, & facit ea si præcipiant
 aliquid faciendum, custodit ea, quia operatur opera fidei: qui autem non credit, eti-
 am si faciat, non custodit ea, quia non operatur opera fidei: & tanto minus, si non faci-
 at. Et tales tunc dominus nondum iudicabat, quia tunc primus eius aduentus erat:
 tunc enim non uenerat ad iudicandum, siue condemnandum mundum, sed ad saluan-
 dum. Sed in secundo aduentu, sermo eius quem auditum spreuerunt, iudicabit con-
 demnabitq; eos: immo ipse, quia tunc ueniet ad iudicandum, quosdam quidem ad ui-
 tam, quosdam uero ad interitum. Alij sunt qui audiunt & credunt, sed imperfectè, &
 hi neq; perfectè ea faciunt, neque perfectè custodiunt: tales autem erant, qui non au-
 debant confiteri dominum, gloriam hominum magis, quàm gloriam dei diligen-
 tes: qui nisi tandem perfecta fide purgētur, non possunt ea custodire. Quibus per-
 inde ut illis timendum est, ne sermo dei iudicet ipsos: nam dixit, Omnis quicumque cō-
 fessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram angelis
 Luc. 12. dei. Et alio loco: Qui me erubuerit, et meos sermones, hunc filius hominis erubescet,
 Luc. 9. cum uenerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum angelorū. Illi ergo & isti iudicē
 habēt, sermonē dei: quia sermo quem locutus est, ille iudicabit atq; condemnabit eos
 in nouissimo die: immo illi iam iudicati sunt, quia non credūt in filium dei, licet sermo,
 quem

quem locutus est, non esset ad iudicandum, sed ad saluandum. Vt enim si rex quispiam mandatum aliquod per oratorem suum ad subditos deleget, & sint qui neq; credant, neq; recipiant: alij autem, etsi credant, nō faciant: utriusque ad regem uocati, ex mandato quod ab oratore audierunt, à rege condemnabuntur, quia regis, non oratoris erat mandatum: & hoc est sermonem, quem locutus est orator, eos condemnare: sic et ab æterno rege, uel eo cui committet iudicium facere, ex mandato ipsius per legatum misso condemnabuntur qui illud spreuerint. Sed ei qui primo summi patris orator missus est, secundo iudicium committetur: & ita omnium iudex tandem adueniet, & ex mandato patris iudicabit, eos qui receperint illud, in uitam æternam: qui uero aut contempserint, aut non seruauerint, in supplicium æternum. Quod innuit dominus, cum dicit: Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me, ipse mihi mādaturū dedit quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mādaturū eius uita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor. Scio (inquit) quia mandaturū eius uita æterna est, credentibus scilicet & facientibus. Quid ergo non credentibus, neque facientibus (quomodo enim facerent, si non crederent) aut credentibus, sed non facientibus, nisi iudicium mortis, & æternæ quidem mortis? Et certè qui credunt & non faciunt, contemptores sunt: perinde ut & qui neque credunt, neque faciunt: & quādiu illi sunt eiusmodi, haud multo hisce meliores sunt. Ergo non simus tepidi, non imperfectè credamus, ut & adhuc aliquot è principibus pharisæorum faciebāt: quia sic credere, non est credere, sed credendo quodammodo contemnere, & id, iudicium expectat. Sed perfectè credamus nuncio summi regis, filio patris æterni, unigenito dei altissimi, operibus fidei fidem nostrā attestando: & timore mūdi abiecto, & gloria eius prorsus nihili facta, solum dei gloriam, quæ sola uera est, quærēdo: quæ est perfecta fide glorificare patrem per filium, per quē suos fide illuminat, & charitate qui spiritus æterni amoris est, inflammat ad ipsum solum suspiciendum, admirandum, glorificandum ob solius bonitatis, & (ut sic dicam) amabilitatis suæ incomprehensibilitatem. Cui per filium suum in spiritu sancto, pro omnibus qui uerè crediderunt, credunt, & credituri sunt, omnis honor & gloria, & gratiarum actio, super omnem sensum, mentem ac intellectum, in omnia, ac super omnia seculorum secula. Amen.

CAPVT TERTIVM DECIMVM.

Nte diem festum paschæ, sciens IESVS quia uenit hora 101
 eius, ut transeat ex hoc mūdo ad patrē: cum dilexisset suos
 qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna facta,
 cum diabolus iā misisset in cor, ut traderet eū Iudas Simo-
 nis Scariotis: sciens quia omnia dedit ei pater in manus, &
 5 quia à deo exiuit, & ad deum uadit, surgit à cœna, & ponit uestimēta sua, &
 cum accepisset linteam, præcinxit se: deinde misit aquā in peluim, & cœpit
 lauare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. Venit
 ergo ad Simonem Petrū. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes?
 10 Respōdit IESVS, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modò, scies autē po-
 stea. Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum. Respondit ei IESVS:
 Si non lauero te, non habebis partem mecū. Dicit ei Simon Petrus:
 Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput. Dicit ei IESVS:
 Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Et uos
 15 mundi estis, sed non oēs. Sciebat enim quisnā esset qui traderet eū: Propterea